

ЗОШТО НИ Е ПОТРЕБНА КАТЕДРА ЗА СЛОВЕНСКА ФИЛОЛОГИЈА, ОДНОСНО СЛАВИСТИКА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТОТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП?

Костадин Голаков

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Апстракт: Авторот укажува на потребата од основање на катедра за словенска филологија, односно славистика, на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип. Со оглед на фактот дека на почетокот од работата на Филолошкиот факултет не беше предвидена катедра за словенска филологија, односно славистика, наведени се неколку причини за потребата од отворање таква катедра, како и ползата што факултетот би ја имал од активностите на самата катедра. Од историски аспект Филолошкиот факултет е должен да го продолжи историскиот континуум на словенското просветителство и на славистиката во целина. Од современ аспект, со оглед на глобализацијата, треба да се грижи за зачувувањето на автентичноста на Словенството на полето на материјалниот и духовниот идентитет на словенските народи. Од национален аспект, на Република Македонија ѝ се потребни институции кои ќе помогнат во зачувувањето на македонскиот идентитет. Од културен аспект, проучувањето на историјата и културата е суштествен дел од изучувањето странски јазици, додека од академски аспект, присуството на славистиката како наука преку катедра за словенска филологија, односно славистика, ќе доведе единствено до зголемување на академското ниво на работата на факултетот и универзитетот воопшто. Од наведените факти, очигледно е дека постои реална потреба во иднина да се основа катедра за словенска филологија, односно славистика.

Клучни зборови: Филолошки факултет; славистика; словенска филологија; катедра; аспекти; иднина.

WHY DO WE NEED A DEPARTMENT OF SLAVIC PHILOLOGY, I.E. SLAVIC STUDIES WITH THE FACULTY OF PHILOLOGY AT THE „GOCE DELCEV“ UNIVERSITY IN STIP?

Kostadin Golakov

Faculty of Philology - Stip

Abstract: The author points out the need for establishment of Department of Slavic Philology, i.e. Department of Slavic studies within the Faculty of Philology at the Goce Delcev University in Stip. Considering that a department of Slavic philology, i.e. of Slavic Studies was not planned at the beginning of the work of the Faculty of Philology, there are several reasons listed relating to the need for establishing such department, as well as the benefit that the Faculty would gain from the activities of the department itself. The historical aspect provides that the Faculty of Philology is obliged to continue the historic continuum of the Slavic enlightenment and the Slavic studies in total. The contemporary aspect, in terms of globalization, should maintain the Slavic authenticity in the field of material and cultural identity of the Slavic nations. Given the national aspect, the Republic of Macedonia needs institutions that will help the Macedonian identity to endure. The cultural aspect provides that the study of history and culture is an essential part of studying foreign languages, while the academic aspect is that the presence of Slavic studies as a science within Department of

Slavic philology, i.e. Department of Slavic studies, shall take the Faculty to a higher academic level, as well as the University itself. Given the aforementioned facts, it is obvious that there is a real need for establishment of Department of Slavic philology, i.e. Department of Slavic studies in the future.

Key words: Faculty of Philology; Slavic studies; Slavic Philology; department; aspects; future.

Вовед

Со самото основање на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип во 2008 година беа дефинирани насоките во кои ќе се движи работата на факултетот преку отворање групи (катедри) за македонски јазик и книжевност, англиски јазик и книжевност и германски јазик и книжевност. За академската 2009/2010 година се предвидени и групи (катедри) за француски јазик и книжевност, италијански јазик и книжевност и турски јазик и книжевност. Во својство на странски јазик како изборен предмет уште се нудат и рускиот и шпанскиот јазик, како и српскиот, хрватскиот, словенечкиот и бугарскиот јазик и нивните книжевности како изборни јужнословенски јазици и книжевности кои се нудат на групата за македонски јазик и книжевност. За во поблиска иднина е предвидено и изучување на странски јазици на кои зборува голем дел од светското население (кинескиот, јапонскиот) како и изучување на преостанатите официјални јазици на државите-соседи на Република Македонија – грчкиот и албанскиот.

Од словенските јазици и книжевности застапени се дел од јужнословенските јазици и книжевности (македонскиот, српскиот, бугарскиот, хрватскиот и словенечкиот јазик и нивните книжевности), додека од источнословенските јазици застапен е единствено рускиот јазик. Како предмети директно поврзани со словенските јазици, на групата за македонски јазик и книжевност се изучуваат предметите „Старословенски јазик“ и „Вовед во славистиката“. Бидејќи изучувањето на наведените словенски јазици и книжевности е само дел од славистиката, која како комплексна наука е „збир од научни дисциплини за јазиците, литературите, фолклорот, историјата, материјалната и духовната култура на словенските народи“ (Ярцевая, 1990), можеме да сметаме дека славистиката како наука на Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип е застапена со научната дисциплина – македонистика, како и со најважниот дел – словенска филологија, која се занимава со „словенската лингвистика, словенската литература и словенската фолклористика“ (Сокољанский, 2004). Со оглед на фактот дека на почетокот од работата на Филолошкиот факултет не беше предвидена катедра за словенска филологија, односно славистика, би сакал да наведам неколку причини за потребата од отворање таква катедра, како и ползата што факултетот би ја имал од активностите на самата катедра.

Историски аспект

Првата причина е од историски аспект и се однесува на самиот карактер на Филолошкиот факултет во однос на славистиката. Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип е должен да го продолжи делото на светите браќа Кирил и Методиј и нивните ученици. Затоа треба да се земе предвид дека на еден новоформиран филолошки факултет во Република Македонија – земја што е горда што ѝ дала писменост на половина Европа, мора да постои катедра која ќе го продолжи она што е започнато пред повеќе од 10 векови. Овде мислам на историскиот континуум на

словенското просветителство и на славистиката во целина, кои започнале од Македонија и кои треба да продолжат без оглед на сè. Македонија е составен дел на словенскиот свет и единствениот начин на кој може да се реализира наследството што ни е оставено е преку изучување и унапредување на словенската наука, т.е преку создавање нови генерации слависти кои ќе бидат оспособени да се соочат со предизвиците на новото време.

Современ аспект

Еден од тие предизвици носи современ карактер и во славистиката денес се смета како најголем предизвик со кој се соочува науката. Тоа е феноменот наречен глобализација. На почетокот на 21 век светот се смета за резултат на новите општествено-економски и политички односи кои настанаа во последната деценија од минатото столетие. Глобализацијата подразбира слободен проток на луѓе, стока и капитал овозможен од зголемениот развој на науката, информатичкото општество во кое живее развиениот дел од светот и од отворениот пазар на идеи. Таа е факторот на обединување во услови на секојдневни промени гледано од аспект на слободна размена на идеи, знаења, достигнувања и култура. Така, на пример, денес имаме брз електронски пристап до научни информации до кои порано не можело да се дојде во краток временски рок; новоздобиевите знаења и достигнувања се објавуваат на Интернет и веднаш стигнуваат до својата целна група; културните настани што се одржуваат на една страна на светот преку Интернет се пренесуваат во живо и дури и даваат можност за активно учество. Значи, можеме да зборуваме за извонредни техничко-технолошки поволности кои ѝ одат во прилог на науката воопшто. Сепак, овие поволности имаат и своја негативна страна која има забележителен ефект во славистиката. Сè поголемо е влијанието на западните јазици – пред сè на англискиот јазик (Ајдачић, 2005) (како (не)официјален јазик на глобализацијата) – врз словенските јазици – да наведеме некои примери: се употребуваат англиски зборови и фрази во секојдневната комуникација (и официјална и разговорна), во словенските книжевности се забележува подем на т.н. западна шунд-литература, во културата е огромно присуството на елементи од западната (материјална) култура во однос на филмовите, музиката, уметноста... Сево ова би можело да се смета за корисно доколку не се применува еднонасочно, т.е. на штета на словенските јазици и култури. Сведоци сме на постепено (не)видливо укинување на кирилицата, како официјално писмо во поголемиот дел од словенските земји во корист на латиницата (Пипер, 2005). На пример, во некои држави каде што официјално писмо е кирилицата, започнаа да се издаваат списанија и весници на латиница, речиси секој текст објавен на Интернет е напишан на латиница или преведен на странски јазик што користи латинично писмо, многу реклами се пишуваат на латиница, иако изворниот назив им е од словенско потекло итн. Во словенските земји во минатото како странски јазик задолжително се учеше еден словенски јазик (обично рускиот, поради општествено-политичката констелација меѓу словенските земји), додека денес на сметка на словенските јазици како странски јазик се воведува уште еден странски јазик од западна провиниенција (обично германски, француски, италијански или шпански). Освен во училиштата, полека се воведуваат странските јазици и во дневните весници и списанија, каде што како пример мораме да ги наведеме дневните весници кои објавуваат нелекторирани огласи како и курсеви за странски јазик (во Македонија тоа е весникот „Нова Македонија“, каде што од неодамна на цела страница од изданието има курс за учење англиски јазик). Мораме да признаеме дека тоа води кон осиромашување на лексичкиот фонд кај сите словенски јазици, особено кај малите и микројазиците кои со тоа се доведуваат до работ на исчезнувањето. Иако ретко се применува на тој начин,

глобализацијата значи обединување врз основа на културно-националните различности, што, како што е случајот со словенските народи, значи дека се потребни механизми за одбрана од хегемонизмот на глобализацијата. Таквите механизми постојат, затоа што една од задачите на славистиката е и да се грижи за зачувувањето на автентичноста на Словенството на полето на материјалниот и духовниот идентитет на словенските народи.

Национален аспект

Од национален аспект, на Република Македонија ѝ се потребни институции кои ќе помогнат во зачувувањето на македонскиот идентитет. Една таква институција е и Филолошкиот факултет. Со отворањето катедра за словенска филологија, односно славистика, покрај катедрата за македонски јазик и книжевност, државата ќе добие уште еден важен елемент во одбраната на правото на македонски јазик, македонска култура и идентитет во целина. Да не заборавиме, во славистиката научната дисциплина „македонистика“ е на еднакво рамниште со останатите славистички дисциплини. Славистиката ќе овозможи зацврстување на веќе стекнатите позиции во научниот свет, продлабочување на стекнатите врски и стекнување нови кои секако ќе бидат од корист во иднина.

Културен аспект

Од гледна точка на културата, славистиката се занимава и со проучување на културите на словенските народи. Како наука славистиката е потребна за да можат самите словенски народи да се спознаат себеси, како и преостанатите словенски и несловенски народи (Ајдачић, 2005). Проучувањето на историјата и културата е суштествен дел од изучувањето странски јазици, при што кај словенските јазици одделните славистички дисциплини помагаат полесно да се дојде до срцевината на јазикот што се изучува, до минатото и културата во кои тој јазик се развивал, како и современите околности во кои истиот јазик е активен.

Академски аспект

За ползата од славистиката што може да ја има Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, а се однесува на академскиот аспект на самата институција, можеме да кажеме дека присуството на славистиката како наука преку катедра за словенска филологија, односно славистика, ќе доведе единствено до зголемување на академското ниво на работата на факултетот и универзитетот воопшто. Со самото тоа што ќе се изучуваат повеќе словенски јазици, ќе се отвори простор за воспоставување контакти и соработка со странски институции, факултети и универзитети, преку кои ќе се овозможи поголема мобилност и размена на предавачи и студенти, нешто што Филолошкиот факултет и Универзитетот се должни да го применат како учесници во Болоњскиот процес. Понатаму, воспоставените контакти и соработка овозможуваат вклучување на вработените и студентите во различни проекти поврзани со славистиката, како што се учество на конгреси (на пример, на Меѓународниот славистички конгрес), семинари (Семинарот за македонистите што се одржува секоја година во Охрид), работилници (за унапредување на наставата по руски јазик, на пример), организација на истите, стипендирање на студенти (Министерството за образование на Русија доделува 5 државни стипендии годишно на студенти од Македонија за школување во Русија), размена на слависти (студенти и предавачи/истражувачи) на одреден временски период, отворање на свои електронски бази на

податоци, учество во проекти поврзани со одделни славистички дисциплини (Проект Растко, Балканска русистика и др.), имплементирање меѓу првите словенски земји на проект за електронско учење на словенски јазици и книжевности, промовирање заеднички проекти со славистички институции – билатерални и мултилатерални – како што се, на пример, Институтот за словенска филологија од Загреб, Институтот за славистика на Руската Академија на Науките од Москва и други, промовирање и учество во проекти за преведување на литература од сите области, промовирање на проекти за креирање електронски речници, книги, учебни помагала, нови методи и пристапи во изучувањето на одделни словенски дисциплини, нови методи и облици на настава, промовирање на нови цели и задачи во славистиката и нејзините дисциплини, организација на манифестации поврзани со некој словенски јазик (како што се Деновите на рускиот јазик и култура во Шпанија), организација на натпревари по познавање на одреден словенски јазик и неговата литература и култура на државно и регионално ниво, организирање на тестирања и сертификација за познавање на одреден словенски јазик (на пример, за рускиот јазик во организација на Центарот за наука и култура на Русија, кои се одржуваат во соседните Бугарија и Србија) итн. Веќе се создадени и физички и материјални услови кои ќе ја поддржуваат работата на катедрата за словенска филологија, односно славистика, како што е отворениот Центар за руски јазик и култура на Фондацијата Руски свет, а се воспоставени и првични контакти со неколку факултети во странство кои многу бргу би можеле да резултираат со потпишување договори за соработка.

Во прилог на потребата за отворање на катедра за словенска филологија, односно славистика во иднина, одат следниве факти:

а) местото на славистиката во современата наука е загарантирано. Само до пред неколку години се зборуваше за алармантната состојба во која се наоѓа славистиката, меѓутоа последните информации говорат за тоа дека „ситуацијата сепак не е до таа мера алармантна, а во некои земји по 2003 година дури почнува и да се поправа“ (Ђурчинов, 2009).

б) Република Македонија мора да се прилагодува на новата реалност која настана во првата деценија на 21 век, а се однесува на општествено-политичките односи во Европа и во светот. Имено, не смее да остане незабележано дека Европската унија се шири на Исток. Исто така, не смее да не се каже и тоа дека Република Македонија, како можна идна земја-членка на ЕУ, треба да биде во чекор со промените, т.е. не смее да го запостави зголемениот интерес на западните Европејци за јазикот и културите на секој народ од земјите на бившиот СССР, особено за рускиот јазик и култура (Киршова и др., 2005).

в) на седницата на Европскиот совет во Лисабон на 23 и 24 март 2000 година, донесена е фамозната Лисабонска стратегија 2000, во која се вели дека до 2010 година Европската унија ќе има најконкурентна економија која ќе се заснова врз знаење (Lisbon Strategy 2000). Значи, Европа ја пренасочи својата образовна политика и своите образовни системи кон новите општествени, културни и економски предизвици (Ивановиќ, 2000), каде што во тек е преориентирање на образовниот процес во земјите на Европската унија што се реализира кај некои земји во целост, а кај некои само во сферата на основното, средното или високото образование (Кончаревиќ, 2003). Знаењето за кое станува збор во стратегијата ќе се стекнува на два начина – преку класично учење, и преку електронско учење – знаење стекнато преку мултимедија и Интернет. Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип има извонредни ресурси да ја имплементира оваа стратегија во целост и преку катедра за словенска филологија, односно катедра за славистика.

Заклучок

Од погоре наведените факти, очигледно е дека постои реална потреба од основање на катедра за словенска филологија, односно славистика. Како новооснован факултет кој со својата работа ветува извонредни резултати на полето на филологијата, наведената катедра би била уште еден дополнителен мотив за проширување на неговата мисија и функција. Во свет во кој науката се менува со светлосна брзина, наша должност е да се обидеме да ја предвидиме иднината и да се прилагодиме на условите што ќе ни ги донесе утрешниот ден. За да биде во чекор со модерното време, факултетот треба да размислува и за своите развојни програми за следната деценија. Во нив мора да има место и за наведената катедра.

На крај, би си дозволил да ја парафразирам мислата на Гоце Делчев со спортски жаргон: доколку светот го гледаме како „поле за културен натпревар меѓу народите“, без катедра за словенска филологија, односно славистика во нашиот состав, да не дозволиме да го започнеме натпреварот со негатива.

Библиографија

1. Ајдачић, Д. (2005): Коментари за денешна славистика?, Славистика, Књига IX (2005), Београд: 64-69.
2. Ивановић С. (2000): Стратешки циљеви реформе образовања. - Настава и васпитање, Београд, 2000, бр. 1-2, стр. 5-15.
3. Киршова, М., Зикова, Ј. (2005): Изучавање руског језика у европским земљама – Славистика. Књига IX (2005), Београд: стр: 70-78.
4. Кончаревић, К. (2003): Русистичко образовање данас: проблеми и перспективе, на <http://www.russian.slavica.org/article108.html>
5. Лингвистически енциклопедиски словарь / Под ред. В.Н.Ярцевой. – Москва., 1990 – С.458.
6. Пипер, П. (2005): Језичка страна глобализације у словенским земљама. – Славистика. Књига IX (2005), Београд: 19-28.
7. Сокољанский, А.А. (2004): Введение в славянскую филологию: Учеб. Пособие для студ. филол. высш. учеб. заведений.- М.: Издательский центр „Академия“, 2004. – 400 с. , С. 8-23.
8. Ђурчинов, М. (2009): Славистика у савременом свету, Славистика, Књига XIII (2009), Београд: 50-54.
9. Lisbon Strategy (2000): Lisbon European Council 23 and 24 march 2000. Presidency Conclusions. In: *http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm